

Vienotas sociālās politikas attīstība Latvijā

Baiba Bela (LU SZF, SPPI)

SEMINĀRS LABKLĀJĪBAS MINISTRIJĀ

PAR SOCIĀLĀS POLITIKAS PLĀNOŠANAS PILNVEIDI

IEVADS

- ❑ Sociālās drošības loma ilgtspējīgā attīstībā un sociālā politika kā instruments sociālās drošības sasniegšanai
- ❑ Par sociāli atbildīgas valsts principu LR Satversmes preambulā un no tā izrietošām konsekvencēm sociālās drošības un sociālās politikas jautājumu risināšanā;
- ❑ Problēmas, kas izriet no sociālās politikas sadrumstalotības;
- ❑ Risinājumi sociālās politikas plānošanas procesa pilnveidei

IEVADS: Dažas zināmās problēmas

- ❑ Pieaugoša nedrošības sajūta iedzīvotājos - 2010. g. 57%; 2013. g. 64% (Brigsa et.al. 2014)
- ❑ Nedrošība par ienākumiem un pietiekošu sociālo aizsardzību kā nozīmīgs emigrāciju veicinošs faktors (Zepa, Kļave, 2011)
- ❑ Latvijas politiskajā telpā nav skaidrības atbildības sadalījumā starp valsti un iedzīvotājiem (iezīmējas pretruna starp neolibērālismu un sociāli atbildīgas valsts principu valsts politikā un sevišķi sociālo jautājumu risināšanā)
- ❑ Dominē maldīga nostāja, ka ekonomiskā attīstība atrisinās arī sociālās problēmas (piemēram, NAP2020 šī nostāja ir jūtama nepārprotami)

Sociālās drošības loma ilgtspējīgā attīstībā un sociālā politika kā instruments sociālās drošības sasniegšanai

- ❑ LM jau ir norādījusi, «sociālā politika tiek uzskatīta nevis kā *izdevumi*, kas kavē ekonomisko attīstību, bet gan kā produktīvas *investīcijas* ekonomikas attīstībai un nodarbinātības pieaugumam.» (LM, 2013)
- ❑ Tomēr būtu vērts spert arī nākošo soli, jo starptautisko uzstādījumu kontekstā sociālā drošība ir cilvēka pamattiesību jautājums (ANO Cilvēktiesību deklarācija)
- ❑ Sociālā drošība ir būtiska tādā ilgtspējīgā attīstībā, kuras mērķis ir cilvēka dzīves kvalitātes un brīvību paplašināšanās
- ❑ Arī labklājības valsts nav iespējama bez sociālās drošības

Sociāli atbildīgas valsts princips

Sociāli atbildīgas valsts princips kopš 2014. gada ir iestrādāts Latvijas republikas Satversmes ievadā

Tas ietver valsts pienākumu veidot ilgtspējīgu un sabalansētu politiku sabiedrības labklājības nodrošināšanai, kas pārklāj četrus elementus:

- cilvēka cienīga dzīves līmeņa nodrošināšanu (vismaz minimālā līmenī);
 - aizsardzības nodrošināšanu sociāla riska gadījumā;
 - sociālā taisnīguma principu;
 - cilvēka saistību ar sabiedrību (sociālo iekļaušanu)
- (Grigore-Bāra et.al., 2014).

Sociālās politikas plānošana sociāli atbildīgā valstī

Valsts attīstības plānošanas augstākajiem dokumentiem un sociālās politikas dokumentiem vajadzētu būt saskaņā sociāli atbildīgas valsts pienākumu veidot ilgtspējīgu un sabalansētu politiku sabiedrības labklājības nodrošināšanai

Plānošanas dokumentiem vajadzētu ietvert ne tikai to, ko valsts sagaida no katra tās iedzīvotāja personiskās darbības, bet galvenokārt – kā valsts apņemas veidot sociāli taisnīgu un iekļaujošu sistēmu, kuras ietvaros cilvēkiem dzīvot un strādāt

Drošība un cilvēktiesības sociālās politikas plānošanā

No šī izriet valsts atbildība par cilvēka iespējām saņemt izglītību, strādāt cienīgu darbu, saņemt veselības aprūpi, veidot ģimeni, iekļauties sabiedrībā, radīt, baudīt kultūru – vārdu sakot, iespējām brīvi attīstīties un sasniegt sev svarīgus mērķus

Zinātnieki uzskata, ka nav iespējama attīstība bez drošības, drošība bez attīstības, un tās abas nav iespējamās, neņemot vērā cilvēktiesības (Van Ginneken, 2009)

Ko darīt ar ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķiem un sociālās politikas plānošanu?

Šie mērķi ir vērsti uz to, lai panāktu cilvēka brīvas attīstības iespēju paplašināšanos un globālu dzīves kvalitātes kāpumu

Ja tos uztver nopietni, tad arī valsts attīstības plānošanā jāizvērtē prioritātes saistībā ar šiem mērķiem, piemēram:

- ❑ Nabadzības mazināšana, tai skaitā sociālās aizsardzības sistēmu pilnveide, ietverot «grīdas» nostiprināšanu (1.3.)
- ❑ Veidot fiskālo, darba samaksas un sociālās aizsardzības politiku, pakāpeniski panākot lielāku vienlīdzību (10.4)

Problēmas, kas izriet no sociālās politikas sadrumstalotības

- ❑ Labklājības valsts modelis un sociāli atbildīgas valsts virsprincips ietver plašu atbildību lauku
- ❑ Nozaru politikas ir vērstas uz samērā šauru un specifisku problēmu risināšanu
- ❑ Nozaru politikās novērtējuma indikatori ne vienmēr ved vienā virzienā (nav saskaņoti ar NAP2020 vai LIAS2030)
- ❑ Kā var sasniegt kopējus attīstības mērķus, ja virzība uz tiem neparādās zemāka līmeņa dokumentos?

Risinājumi sociālās politikas plānošanas procesa pilnveidei

Ir jāveido vienota izpratne, ko nozīmē «labklājības valsts» un «sociāli atbildīga valsts» praktiskā izpildījumā.

Ir jāveido vienota izpratne, ka ekonomika neatrisina visas sociālās problēmas

Ir jāveido vienota izpratne par cilvēka pamattiesībām un brīvas attīstības iespējām kā cilvēka pamattiesību aspektu un ilgtspējīgas attīstības fundamentālu pamatu

Vispirms visām iesaistītajām pusēm ir jāpilnveido izpratne par modernas labklājības valsts principiem, jāvienojas par stratēģisko attīstības redzējumu un tikai tad varēs cerēt uz sekmīgu tālāko sociālās politikas plānošanas pilnveidi

Risinājumi sociālās politikas plānošanas procesa pilnveidei

- ❑ Vienotas sociālās politikas plānošanas dokuments ir tikai viens no formāliem risinājumiem.
- ❑ Reāls dialogs starp iesaistītajām pusēm, sadarbība un izpratnes maiņa valstiskā līmenī par sociālajiem jautājumiem un valsts atbildīgumu šajos jautājumos ir daudz svarīgāks un grūtāk sasniedzams mērķis.
- ❑ Otra problēma ir «no apakšas» risināma. Kā panākt, ka iecerētā sistēma darbojas un sniedz efektīvu atbalstu un palīdzību tiem, kuriem tā ir patiešām nepieciešama visvairāk?